

Відзив
офіційного опонента на кандидатську дисертацію
Олександра Степановича Павленка
«Позиція міжнародного співтовариства щодо самовизначення Косова
(1990 - 2010-ті роки)», подану на здобуття наукового ступеня кандидата
історичних наук за спеціальністю 07.00.02 - всесвітня історія

Процеси, які стрімко розгортались на Балканах під впливом розпаду колишньої Югославії, безумовно позначилися на тенденціях розвитку системи сучасних міжнародних відносин. Дослідження причин, перебігу та наслідків цих процесів становить вагоме науково-теоретичне та практичне значення.

Багатовимірність та суперечливість проблеми самовизначення Косова, її вплив на стабільність в Європі та світову систему безпеки незмінно залишається предметом жвавих дискусій серед політиків та науковців, чим і визначається актуальність і практичне значення дослідження, проведеного здобувачем.

З огляду на вищезазначене, обрана дисертантом проблема є спробою здійснити комплексний науковий аналіз основних етапів на шляху до самовизначення Косова, ставлення до нього світового співтовариства, зокрема міжнародних організацій ООН, ОБСЄ, ЄС, НАТО, та окремих впливових країн: США, Росії, еволюції їхньої політики, щодо Косова, інтернаціоналізація косовського конфлікту.

Наукова новизна дисертації визначається значною обмеженістю у вітчизняній історичній науці досліджень даної проблеми. Оскільки питання визнання незалежності Косова залишається дискусійним не тільки для науковців, а насамперед для світової спільноти, і від її зваженої позиції в більшій мірі залежить стабільність сучасних міжнародних відносин,

грунтовний аналіз косовського прецеденту, здійснений дисертантом, виглядає вагомим внеском як в науковій, так і політичній площині.

Результати дослідження та теоретичні узагальнення дозволили дисертанту запропонувати розв'язання наукового завдання, що полягало у осмислення об'єктивних і суб'єктивних чинників розвитку процесу самовизначення Косова від зародження цієї ідеї до її реалізації в сучасній системі міжнародних відносин і дійти, зокрема, важливого висновку, про те, що суперечлива взаємодія об'єктивних та суб'єктивних факторів зробила незворотнім процес розпаду Югославії, а на додаток міжнаціональні та економічні проблеми, що виникли внаслідок цього, ускладнили процеси державотворення на Балканах і реалізацію європейських інтеграційних прагнень балканських народів.

У вступній частині роботи сформульовані мета, наукові завдання, об'єкт, предмет дослідження, його хронологічні та географічні рамки.

Структура дисертаційної роботи О. С. Павленка побудована за проблемно-хронологічним принципом, відповідає меті та завданням роботи і не викликає серйозних зауважень.

Джерельна база дослідження у цілому самодостатня для виконання поставлених наукових завдань і представлена нормативно-правовими та судово-адміністративними документами, численними опублікованими документами, зокрема міжнародних організацій, насамперед ООН, ОБСЄ, НАТО, Євросоюзу, епістолярною та мемуарною літературою, що дало можливість здійснити оригінальне комплексне дослідження складної та суперечливої проблеми становлення державності Косова та процесу її міжнародного визнання.

У першому розділі дисертант ґрунтовно проаналізував та класифікував історіографію проблеми, представлену західними, сербськими, російськими та вітчизняними науковими розвідками.

Проте здобувач, на жаль, не залучив до історіографічного огляду узагальнюючі роботи відомих істориків-міжнародників Ж.-Б. Дюрозеля, П.

Кальвокорессі, які розглядають балканську проблему та витoki косовського питання в контексті міжнародних відносин. До того ж, на нашу думку, було б доцільним залучити до історіографічного аналізу роботи відомих американських політиків З. Бжежинського, Г. Кіссінджера, які предметно досліджували процес розпаду Югославії, проблему Косова та пропонували різні сценарії шляхів врегулювання в балканському регіоні, як важливу умову досягнення європейської та світової стабільності.

Поза увагою здобувана також залишилася політична спадщина авторитетного британського політика, прем'єр-міністра Великої Британії М. Тетчер. Зокрема наукова робота «Мистецтво управління державою», в якій автор окрему главу присвятила балканській проблемі, що на думку політика, виходить далеко за межі регіону, зацентрувала на війні в Косово, запропонувала власне бачення практичних засобів вирішення проблеми.

Другий розділ дисертації присвячений висвітленню історичних передумов самовизначення Косова, в якому дисертант проаналізував історичні причини кризи югославського федералізму, відповідно посилення та радикалізації національного руху в Косові. Олександр Степанович Павленко зазначає, що фактично процес розпаду югославської федерації у 1989 р. розпочинається внаслідок загострення міжнаціональних протиріч у тоді ще автономній краї Косовому. Також розглянуто основні варіанти вирішення косовської проблеми. На жаль, дисертант не приділив, на нашу думку, належної уваги ролі релігійних протиріч між сербами та косовськими албанцями в процесі загострення конфлікту.

У третьому розділі здобувачем розглянуто причини та наслідки балканської кризи, піднято актуальне питання інтернаціоналізації косовського конфлікту. Зокрема, зазначається, що завершення процесу розпаду колишньої Югославії, залишив для Європи стільки проблем, що слушними є твердження про те, що в разі недостатньої європеїзації Балкан Європі загрожуватиме своєрідна «балканізація».

Заслуговує на увагу проведений автором роботи порівняльний аналіз миротворчої діяльності ООН та ОБСЄ в Косові, який засвідчив внутрішню суперечливість норм та методів, якими керуються ці міжнародні організації у процесі подолання міжнаціональних конфліктів.

У четвертому розділі автор розглядає балканську проблему в контексті сучасних міжнародних відносин в умовах постбіполярного світу. Зокрема, увага акцентується на суперечливості позиції ЄС щодо Косово. Країни ЄС, які мають проблеми із сепаратистськими рухами, не визнали незалежність Косова. Разом із тим, більшість країн ЄС встановила з Косово дипломатичні відносини. Дисертантом також прослідковано основні етапи еволюції російської політики щодо Косова. Автор зазначає, що у балканській політиці Росії косовська проблема виступає незмінним інструментом збереження російського впливу на Сербію та запобігання її європейській та євроатлантичної інтеграції.

Щодо позиції США в косовському питанні, дисертантом визначено, що на першому етапі вони передали ініціативу врегулювання балканських криз європейцям. За президенства Б. Клінтона було прийнято рішення про безпосереднє силове втручання в Косово у форматі «гуманітарної інтервенції». Після проголошення незалежності Косова, в умовах загострення ситуації, США підтримали ініціативи Євросоюзу щодо європеїзації Косово та врегулювання сербсько-косовських відносин.

Окремий пункт четвертого розділу присвячений політиці України щодо Косова. О. С. Павленком слушно зазначається, що складність української позиції щодо самопроголошення Косова визначається насамперед загрозою своїй територіальній цілісності, а зміну державних кордонів - викликом українській та європейській безпеці. Разом із тим, дисертант, на нашу думку, приділив недостатню увагу розкриттю самого процесу формування подібної складної та суперечливої позиції України.

Варто зазначити, що в процесі написання дисертаційного дослідження здобувач продемонстрував достатні здібності до роботи з історичними

джерелами, науковою та публіцистичною літературою, а також здатність застосовувати широкий спектр методів наукового дослідження.

Висновки до дисертаційного дослідження у цілому відповідають заявленим у вступі завданням і підсумовують результати дослідження. У більшості вони носять науковий, зважений характер, що в процесі розкриття складної, контраверсійної, логічно незавершеної на сьогодні проблеми засвідчують прагнення дисертанта створити власне, максимально об'єктивне бачення косовського питання. Разом із тим, окремі висновки мають публіцистичний характер, подекуди їм бракує аргументованості. Окремі положення висновків потребують конкретизації, зокрема зміни політики ЄС на різних етапах еволюції косовської проблеми.

Існують певні зауваження, щодо оформлення наукового апарату дослідження, зокрема списку використаних джерел та літератури, який поданий неструктуровано, що ускладнює його аналіз.

Водночас, наведені вище зауваження не впливають суттєво на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження Олександра Степановича Павленка.

У підсумку варто зазначити, що, на нашу думку, дисертант загалом вирішив поставлені у науковому дослідженні завдання.

Зазначена наукова робота є оригінальним, самостійним, завершеним у рамках визначених предмету і завдань дослідженням, виконаним на належному науковому рівні та відповідає нормативним вимогам ДАК щодо кваліфікаційних робіт подібного типу.

Зміст автореферату дисертації у цілому відображає структуру, історіографію та джерельну базу теми, основні аспекти досліджуваної проблеми та висновки дисертаційної роботи.

За своїм змістом та структурою, обґрунтованістю основних положень і висновків, науковою та практичною значущістю дисертаційне дослідження Олександра Степановича Павленка «Позиція міжнародного співтовариства щодо самовизначення Косова (1990 - 2010-ті роки)» відповідає вимогам п.10

«Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України №567 від 24 липня 2013 року зі змінами, затвердженими постановами Кабінету Міністрів України № 656 від 19 серпня 2015 року, та № 1159 від 30 грудня 2015 року, а його автор, Олександр Степанович Павленко заслуговує на присудження йому наукового ступеня кандидата історичних наук за спеціальністю 07.00.02 - всесвітня історія.

Офіційний опонент:

О.С. ЧЕРЕВКО,
кандидат історичних наук,
доцент кафедри всесвітньої історії
факультету історичної освіти
Національного педагогічного університету
імені М.П. Драгоманова

м. Київ,
14 березня 2018 р.